

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİMİNSANİ ÖYKÜLERİ"

Alexander
Thom

(1894-1985)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

1904 yılında bir tatil günü sabahı. İskoçya'nın doğusunda bir kıyı kasabası olan Carradale'de, Thom ailesinin evindeyiz. Kahvaltı sırasında babasının gazetede okuduğu bir haber küçük Alexander'ın da ilgisini çekmiş.

Fotoğraftaki o taşlar neymiş baba?

Habere göre binlerce yıl önce fotoğraftakine benzer yapılar oluşturmak için "megalit" denilen büyük büyük taşlar kullanılıyormuş oğlum. Stonehenge dedikleri de bir sürü megalitin bir çember oluşturacak şekilde dizili olduğu "megalitik" bir yapıymış.

"Mega" demek Yunancada "büyük" demek, değil mi Peynirciğim?

Evet Simitçiğim. "Lit" de yine Yunancadaki "lithos" sözcüğünden geliyor. O da "taş" demek.

Bakın, yapının hemen sağında bir insan var. Bir arkeolog olsa gerek.

Aa, evet.

Onun boyuyla kıyaslayınca megalit dedikleri taşların ne kadar büyük olduğunu daha iyi anladım şimdi.

Benzer sorular Alexander Thom'un da aklına gelir. Bahçede oynarken bu konuyu düşünür.

Binlerce yıl önce... Ev desen değil bu yaptıkları... İki kocaman taş dik, üzerine bir başka kocaman taş yatır! Böyle ev mi olur? Duvarı yok, kapısı yok, üşür insan...

Ta binlerce yıl önce yaşamış insanlar bu koca koca taşlara nasıl şekil vermiş, onları taşıyıp nasıl böyle üst üste yerleştirmişler ki Peynir?

Güzel sorular Simitçiğim. Bir tane de ben sorayım: Ve acaba bu kadar zorlu bir işe neden kalkışmışlar?

Aa bak Peynirciğim, Alexander da bulduğu tuğlalarla bir "minilit" yapıverdi!

Minilit mi? Ha ha ha! Şu an belki de arkeoloji bilimine yeni bir kavram kazandırdın Simitçiğim, harikasın!

Ertesi gün okulda...

Evet. Dünkü gazetede ki haberi ben de okudum Alexander. Stonehenge kalıntılarının sırrı giderek daha büyük merak uyandırıyor. Ne yazık ki yapılan arkeolojik çalışmalarda bu sorulara kesin yanıtlar verecek bulgulara hâlâ ulaşılamadı.

Üstelik konu yalnızca Stonehenge'den ibaret de değil. En büyüğü Stonehenge'deki olsa da Britanya'da ve dünyanın başka yerlerinde bu megalitik yapıların irili ufaklı yüzlerce benzeri olduğunu biliyoruz. Bu benzerlikler inşa ediliş amaçlarında da bir ortaklık olabileceğini akla getiriyor ama bu ortak amacın ne olduğunu henüz kimse bilmiyor.

Eh, onu bulmak da...

Bizim Alexander'a düşüyor bu durumda.

Özellikle matematik ve geometriyle ilgili konularda başarılı bir öğrenci olan Alexander Thom, üniversitede mühendislik eğitimi görür. Haritacılık ve gökbilim konularında da dersler alır. Mezun olduktan sonra havacılık konusunda çalışır ve Oxford Üniversitesi'nde öğretmenlik yapmaya başlar. Sürekli yenilik peşindedir. Örneğin geliştirdiği bir rüzgâr tüneliyle o dönemin uçak tasarımlarının değiştirilerek uçuşa çok daha uygun yapıya sahip uçaklar üretilmesine katkıda bulunur. Bir başka projesindeyse babasının İskoçya'daki çiftliğinin elektrik gereksinimini karşılamak için jeneratörlü bir yel değirmeni inşa eder...

Ancak ilgilendiği başka bir konu daha vardır: Bulduğu her fırsatta megalitik yapı kalıntılarının bulunduğu bölgelere giderek gözlem ve ölçüm yapmak!

Bu bölgelerin kimisinde megalit kalıntılarının dizilimi ile Güneş'in doğuşu ve batışı...

Hımm! Aralarındaki mesafe tam 83 metre 17 santim. Şimdi de sırtımı bu megalite vererek ölçü aletini tam doğu yönünde kalan megalitin tepe noktasına odakladım mı...

Hımm!

Hımm!

... kimisinde Ay'ın evreleri arasında bir bağlantı kurmaya çalışır.

Ay, Dünya'ya en yakın olduğu sırada tam da şu en koca taşın üzerinden doğuyor. İlginç!

İlginç de, ne anlama geliyor bunlar?

Benim bir tahminim var ama...

Araştırmaları ilerledikçe bu yapılardan bazılarının inşa edildikleri dönemde belirli gök cisimlerini işaret ettiğini anlar.

İlim zamanları, yani gündüz ve gece sürelerinin eşit uzunlukta olduğu günlerde bu megalit çemberinin merkezinde durduğumuzda... Bu yapının inşa edilmiş tarihi olduğu tahmin edilen 4000 yıl önceki konumunu da hesaba katarsak...

Orion Takımyıldızı burada olsa gerek... Büyük Ayı Takımyıldızı şu iki megalitin arasında...

Ne anladın, bana da söylese Peynirciğim?

Sanırım Alexander Abi bu yapıları bir zamanlar o bölgede yaşayan insanların, gök cisimlerinin hareketlerini gözlemlemek için inşa ettiğini düşünüyor.

Gezip inceleyip haritalandırdığı megalitik yapı kalıntılarının sayısı arttıkça Alexander Thom'un bu yapıların inşa amacı konusundaki değerlendirmeleri de netleşmeye başlar.

Denize yakın bölgelerdeki megalitik yapılar daha çok Ay'ın hareketlerini gözlemlemeye yönelik olarak yapılmış. Bunun nedeni Ay'ın gelgit oluşumundaki etkisi olsa gerek. Kıyı bölgelerinde yaşayan insanların o dönemde geçimlerini yalnızca balıkçılıkla sağlayabildiğini göz önüne alırsak gelgit hareketlerinin zamanını bilmenin onlar için ne kadar önemli olduğunu tahmin etmek güç değil.

Yani?

Yani Alexander Thom, bu devasa taşların binlerce yıl önce takvim işlevi görmeye yönelik gözlemleri olarak inşa edilmiş olabileceğini söylüyor Simitçiğim!

Güneş'in hareketlerini gözlemlemeye yönelik olanlarınsa mevsim dönümlerini, yağış ve kuraklık zamanlarını önceden tahmin edebilmekte kullanıldıklarını, yani tarımla ilgili olduklarını düşünebiliriz.

Aa, tek bir çemberden değil, iç içe geçmiş çemberlerden oluşuyormuş Stonehenge!

Evet Simitçiğim. Binlerce yıl boyunca eklemeler de yapılmış çünkü.

Megalitik yapıların inşa edilmiş amacına yönelik bu düşünceler bazı bilim çevrelerince ilgiyle, bazılarınca itirazla karşılandı. Alexander Thom ise ömrü boyunca bu tip yapılar ve gök cisimleri arasındaki bağlantıyı incelemeyi, ölçümler yapmayı ve elde ettiği bulgular doğrultusunda düşüncelerini ortaya koymayı sürdürdü. Bu çalışmalarıyla "arkeoastronomi" adı verilen bilim dalının kurucusu olarak kabul edilir.

O zaman bize de yaptığı çalışmalar için...

Bu meraklı biliminsanına teşekkür etmek düşer.

